

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Majandusanalüüsi ja rahanduse instituut

Markus Peetris

**ERAISIKUID MÕJUTAVAD TEGURID INVESTEERIMISEGA
ALUSTAMISEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Kalle Ahi

Tallinn 2017

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele,
olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Markus Peetris

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 123320

Üliõpilase e-posti aadress: markus.peetris@gmail.com

Juhendaja lektor Kalle Ahi:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

ABSTRAKT	3
SISSEJUHATUS	4
1. SÄÄSTMISE JA INVESTEERIMISE OLEMUS.....	6
1.1. Raha investeerimise ja säästmise mõiste ning kirjeldus	6
1.2. Eraisiku investeerimisvõimalused	7
1.2.1. Aktsiad	8
1.2.2. Võlakirjad ja laenud.....	9
1.2.3. Hoiused	10
1.2.4. Investeerimisfondid	11
1.2.5. Kinnisvara.....	12
1.2.6. Tuletisväärtpaberid	13
1.3. Investeerimisega seotud riskid.....	14
1.3.1 Investeerimisriski tüübid	14
1.3.2. Riski hajutamise võimalused.....	15
2. ERAISIKU INVESTEERIMISKÄITUMIST MÕJUTAVAD TEGURID	18
2.1. Ülevaade varasematest uuringutest.....	18
2.2. Valimi kirjeldus	20
2.3. Eraisikute majanduslik seis.....	21
2.4. Eraisikute finantsalased teadmised	24
2.5. Eraisikute riskivalmidus	27
2.6. Investeerimisega seotud takistused.....	30
KOKKUVÕTE	33
VIIDATUD ALLIKAD	35
SUMMARY	38
LISAD	40
Lisa 1. Küsitlusankeet	40
Lisa 2. Küsimustiku esialgsed andmed	48

ABSTRAKT

Käesolevas bakalaureusetöös on välja toodud erinevad tegurid, mis võivad mõjutada eraisikuid investeerimisel ja sellega alustamisel. Kirjeldatud on investeerimisvõimalusi, nendega seonduvaid riske ning investeerimiskäitumist.

Antud uurimistöö eesmärk välja selgitada, millised tegurid takistavad eraisikuid investeerimisega alustamisel ning anda ka võimalikke lahendeid selleks. Antud eesmärgiks ning andmete kogumiseks on kasutatud kvantitatiivset uurimismeetodit, milleks on ankeetküsimustik. Küsimustik on läbiviidud Eesti eraisikute seas.

Andmete analüüsimisel selgus, et eraisikuid takistas finantsalaste teadmiste, vabade rahaliste vahendite ning üldise huvi puudumine. Säästmist mõjutas asjaolu, et sissetulekud lähevad jooksvate kulude katteks. Eraisikud näitasid madalat riskivalmidust, mida saab seostada ka madala investeerimisaktiivsusega. Sissetulekute suurenemisel tõusis tõenäosus, et isik alustab või on alustanud investeerimisega. Vanemad isikud näitasid madalamat riskivalmidust ning tahet investeerimiseks.

Võtmesõnad: Eraisikud, säästmine, investeerimine, riskivalmidus, investeerimiskäitumine

SISSEJUHATUS

Investeerimine, ehk raha paigutamine eesmärgiga saada tulevikus täiendavat tulu, on tänapäeval levinud meetod, kuidas suurendada sissetulekut ning on jäänud ühtlasi ka võimaluseks, millega saab säästa raha ja kaitsta mingil määral selle väärtust. Raha säästmine ning selle investeering, on hea viis anda endapoolne panus majandusse. Investeeringu kaudu on võimalik ehitada üles passiivset sissetulekut pensioniks ja saavutada väiksem sõltuvus palgatööst.

Eesti statistika andmetel oli aastal 2016 keskmine pension 340 eurot (Keskmine...2017). See tähendab seda, et Eesti keskmise pensioniga on raske saavutada finantsvabadust, kuna enamus pensionist kulub elamisel ära püsikuludele, eriti kui isik peab maksma veel üüri. Tänapäevases ühiskonnas muutub säästmine ja investeering aina olulisemaks, kuna rikkus koondub väheste inimeste kätte, kes oskavad oma rahaga teenida lisanduvat tulu. Mida rohkem raha sul on, seda suurem võimalus on sul teenida rohkem kasumeid. Tekib lumepalliefekt, kus reinvesteeringul tekkinud kasum hakkab aina kiiremini kasvama. (Fargione, Lehman, Polasky 2011, 5)

Majanduse arenemisel on tekkinud rohkem võimalusi investeeringuks ning investeeringuosalane informatsioon on muutunud eraisikule kättesaadavamaks. Kõik inimesed ei investeri ning sellest tulenevalt on käsitletud antud uurimistöös probleemi, et on teatud tegurid mis takistavad eraisikuid investeeringul ning sellega alustamisel. Käesoleva töö eesmärgiks on välja selgitada millised tegurid mõjutavad eraisikuid investeeringuga alustamisel ning anda ka lahendusi antud uurimistöö probleemile.

Uurimistöö eesmärgiga seonduvad ülesanded on:

1. Tuua välja erinevaid teooriaid seoses investeeringu ja säästmisega ning võimalikud tegurid, mis võivad mõjutada eraisikuid investeeringul.
2. Hinnata küsitlusega saadud vastuste alusel, kuidas suhtuvad eraisikud säästmisesse ning investeeringusse.
3. Anda ülevaade sellest, mis tegurid mõjutavad eraisikuid investeeringuga alustamisel, tuginedes läbiviidud küsitlusele ja sellest saadud vastustele.

Antud bakalaureusetöö koosneb kahest suuremast peatükist. Esimeses peatükis on kirjeldatud säästmist ning investeeringut detailsemalt, toodud välja antud teemadega seotud teooriad ning on antud ülevaade ka võimalustest säästmiseks ning investeeringuks.

Teise peatüki alguses on välja toodud teooriat ning varasemaid uuringuid, mis seonduvad nende teguritega, mis mõjutavad inimeste investeerimiskäitumist. Teises peatükis on esitatud veel üldiselt empiiriline analüüs, kirjeldatud valimit, esitatud küsitlusankeedist saadud vastuseid ning nende vastustega seonduvat tulemusi ja järeldusi. Andmete kogumiseks on kasutatud kvantitatiivset meetodit küsitluse vormis. Küsitlus viidi läbi 2017 aasta aprillikuus Eesti eraisikute seas. Küsitluse vastuste analüüsimisel on kasutatud kvalitatiivset analüüsi ning esitatud on näiteks seoseid vanuse, sissetuleku ja säästmise mõjust investeerimisele.

1. SÄÄSTMISE JA INVESTEERIMISE OLEMUS

1.1. Raha investeerimise ja säästmise mõiste ning kirjeldus

Enne seda, kui on võimalik alustada investeerimisega, on meil vaja sääste ehk vabasid rahalisi vahendeid, mis on eelnevalt juba omandatud enda või teiste isikute poolt. Üks peamised võimalusi, kuidas saavutada finantsvabadust on koguda ja säästa raha ning seda ka targalt investeerida. Finantsvabadus on rahaliste vahendite olemasolu, millega saad osta või tarbida teenuseid või tooteid mida sa soovid. Finantsvabaduseks võib olla ka võimalus või valik elada passiivsel sissetulekul, ehk elada olemasoleva vara tootlusel ilma, et isik sõltuks palgatööst.

Üks säästmisvõimalustest on 50% või mingi muu kindel osa kõikidest oma sissetulekutest kõrvale panna, mida siis otsustad edasi investeerida (Roosaare 2014, 65). See tähendab sisuliselt seda, et kulutad raha ainult selle peale, mida sul elamiseks ka tegelikult vaja on. Sõiduauto omamine ning ülapidamine näiteks võtab ära suure osa igakuisest sissetulekust, mis tähendab, et ühistranspordi kasutamine mingisugusel perioodil võib olla vägagi mõeldav tegevus, kui isikut huvitab finantsvabaduse saavutamine.

Antud säästud saab hoiustada kas arvelduskontol, pangahoiusel intresse teenides või investeerida kõrgema tootluse ning riskitasemega väärtpaberitesse ja varadesse. Isikud on näidanud uuringu käigus korraldatud küsitluses, et enamus neist ei jõua oma rahaliste eesmärkideni. See on tingitud sellest, et nad ei oma korralikku finantsplaani. Vähesed vastajad antud uuringus ei planeeri ette enda sääste iga kuu. Investeeringud on tehtud suvaliselt ning siis kui on eesmärk olemas, ei ole isikutel piisavalt tahet seda eesmärki saavutada. Sellepärast on eraisikutele soovitatav süstemaatiliselt planeerida kindel osa oma sissetulekutest säästudeks. Pensioniks säästmine on oluline osa isiku üldisel finantsplaneerimisel. Oluline on alustada säästmisega juba varakult elu jooksul. See aitab vähendada tulevikus rahalist koormust pensionile jäädes ning aitab planeerida paremat majanduslikku kindlustatust. (Praba 2011, 8-9)

Investeeringut võib defineerida kui raha või kapitali paigutamist mingisugusesse ettevõtmisesse, ootusega teenida sellest täiendavat tulu. See on protsess, millega paigutad raha kuhugi praegu, et tulevikus selle eest rohkem raha saada.

Investeeringimine on erinev spekulatsioonist ning kauplemisest, sest investeeringimine on pikaajalisem ning kaldub pigem eemale õnnemängudest. Kui on ette antud valik: kas teenida kindlalt 10% iga aasta investeeringut raha pealt või kas veeretada täringuid ning riskida sellega, et teenida 35%, kuid samas ka võimalusega kaotada 15% algkapitali pealt, siis tark investor ei mängiks seda mängu, vaid võtaks kohe kindlalt 10% aastase võimaluse raha teenida (Swedroe 2006, 2). Spekulatsioonija mängib turul lühiajaliste tõusude ja langustega ning kipub ka rohkem riskima. Tema tootlus võib pikemas perspektiivis jääda samaks, kui investoril, kes investeerib aastate lõikes väiksema riski ning ka väiksema kasumiga.

Liiga palju riskides võib tekkida oht, et isik kannatab lõpuks suurte kahjumite all ja võib võtta veel suuremaid riske selleks, et tulla välja kahjumitest ning loobub ka kindlamast ja stabiilsemast kasumist. Isikud on vähem riskikartlikumad ja on ka väiksem võimalus, et nad muudavad oma strateegiat, võrreldes nendega, kes kaldusid algselt eemale liigsest riskimisest (Deck, Lee, Reyes 2014, 3). Mis tähendab, et kui me laseme enda emotsioonidel enda üle kontrolli võtta, siis meil võib välja kujuneda halb käitumine, mis mõjutab ka meie edasiseid investeeringisotsuseid.

Investeeringimisprotsessi üldiselt saab seostada ka portfelli loomisega ja majandamisega. Portfell on investori omaduses olevate varade kogum. Kui portfell on loodud, siis seda uuendatakse ja muudetakse ümber väärtpaberite müümisega, ostmisega ning lisatakse juurde täiendavaid rahalisi vahendeid või võetakse ära, et muuta portfelli suurust. Investeeringimisvarad on näiteks aktsiad, võlakirjad, kinnisvara ja muud. Investorid teevad kahte tüüpi otsuseid enda portfelli loomisel. Esimene otsus on, et millisesse varaklassi täpsemalt tahab investor raha paigutada ning teine otsus on, millised spetsiifilisi väärtpabereid antud varaklassis tahab investor hoida. (Bodie, Kane, Marcus 2014, 9) Portfelli loomist ja majandamist on lähedamalt kirjeldatud peatükis 1.3.2.

1.2. Eraisiku investeeringivõimalused

Tänapäeval on palju võimalusi ning valikuid, kuhu saab eraisik oma rahalisi vahendeid paigutada. Juurde tulnud erinevaid finantsinstrumente, tuletisväärtpabereid ning viise kuidas kasvatada kapitali. Järgnevalt on välja toodud enam levinud valikuid, kuhu raha investeerida.

1.2.1. Aktsiad

Aktsia on väärtpaberite liik, mis tähistab osalust ettevõttes ning ka osa selle ettevõtte kasumist või varast. Aktsiaid on peamiselt kahte tüüpi: eelisaktsia ja lihtaktsia. Lihtaktsia annab selle omanikule õiguse hääletada aktsionäride koosolekul ning saada dividende. Eelisaktsial ei ole üldiselt hääleõigust aktsionäride koosolekul, kuid omab kõrgemat nõuet ettevõtte varade ja tulude eest, kui lihtaktsial. Juhul kui ettevõtte likvideeritakse või peaks pankrotti minema, siis eelisaktsia omanikel on sellisel sündmusel suurem tähtsus ning eelisaktsia omanikud saavad ka dividendid kätte enne lihtaktsia omanikke. (Bodie, Kane, Marcus 2014, 41)

Selleks, et alustada aktsiate soetamisega, tuleb kõigepealt avada väärtpaberikonto, ükskõik millises Eestis tegutsevas pangas (Väärtpaberikonto...2017). Sellel kontol asuvad kõik investori poolt omandatud aktsiad. Segamini ei tohiks ajada väärtpaberikontot investeerimiskontoga. Investeerimiskonto on sarnane tavalise pangakontoga, kuid see on mõeldud finantsinvesteeringute tegemiseks ning annab võimaluse lükata edasi finantsvaradega seotud tulu maksustamist (Investeerimiskonto 2017). Üldiselt maksab ettevõtte väljamakstud dividendide pealt tulumaksu, mis tähendab, et aktsia omanik ei pea dividendide pealt tulumaksu maksma (tulumaksuseadus § 18). Kuid aktsiate ja väärtpaberikonto omamisega kaasnevad ka lisanduvad kulud. Näiteks väärtpaberikonto avamise tasu, konto igakuine hooldustasu ning aktsiatehingutega seonduvad tasud. Antud tasusid saab võrrelda erinevate pankade vahel, et väärtpaberitega seonduvad kulud oleksid võimalikult väiksed. LHV Pangal on tänasel päeval sarnased tehingukulud teiste pankadega, kuid konto avamise ning hooldustasu kulud puuduvad. (Aktsiatehingute...2017)

Ettevõtte põhikirjaga on ära määratud aktsia nominaalväärtus, teisisõnu nimiväärtus. Aktsia nimiväärtus tähistab aktsia väärtust ettevõtte asutamise hetkel ning see on võrdne ettevõtte asutamisel tehtud rahalise või mitterahalise sissemaksega ühe aktsia kohta. Aktsia hind börsil kajastab aktsia turuväärtust. Ettevõtte turuväärtuse saab siis, kui ettevõtte aktsiate arv korrutatakse aktsia turuhinnaga ning seda on ühtlasi nimetatud ka turukapitalisatsiooniks. (Väärtpaberite teejuht 2008, 15)

Ainuüksi aktsia turuväärtusest on investorile vähe kasu. Aktsia väärtust mõjutavad mitmed tegurid. Aktsia väärtust saab mõõta ka P/E ehk hinna/tulu suhtarvuga. Selle saame siis kui jagame

aktsia hinna ettevõtte teenitud kasumiga ühe aktsia kohta. Kui antud suhtarv on madal, siis see võib viidata sellele, et ettevõtte võib olla praegu allahinnatud. Antud suhtarvul on ka piiranguid, sest nimelt iseloomustab see suhtarv ettevõtte praegust seisundit, kuid oluline on arvestada tulevaste rahavoogudega, et hinnata paremini tulevast olukorda. Selletõttu on olulised aktsia tulevase väärtuse ja dividenditootluse andmed. Järgnevalt on toodud välja valem aktsia sisemise väärtuse leidmiseks kasutades oodatavat aktsia dividendi ning oodatavat aktsia turuhinda.

$$V_0 = \frac{E(D_1) + E(P_1)}{1 + k}$$

kus

V_0 – aktsia sisemine väärtus

$E(D_1)$ – dividend aktsia kohta (esimesel aastal)

$E(P_1)$ – aktsia hind (esimese aasta lõpus)

k – nõutud tootluse määr

Kui aktsia sisemine väärtus või investori enda pakkumine selle kohta mis on aktsia tegelik väärtus, on suurem kui turuhind, siis seda aktsiat on peetud allahinnatuks ning heaks investeeringuks. (Bodie, Kane, Marcus 2014, 592-594)

1.2.2. Võlakirjad ja laenud

Võlakirjad on väärtpaberid, mis erinevad aktsiatega selle poolest, et nendel on fikseeritud tulumäär, millega on investorid kokku leppinud. Võlakirjad antakse välja tähtajaliselt. Võlakirjaemitent on see, kes väljastab võlakirja ning selleks võib olla ettevõtte, kohalik omavalitsus, riigiasutus, erakond ja veel paljud teised organisatsioonid. (Bodie, Kane, Marcus 2014, 34) Võlakirjad on enda iseloomult vähem riskantsemad, kui on aktsiad, kuid võlakirjade tulusus on ka väiksem ning ettevõtte pankroti korral makstakse võlakirjaomanikele välja nende osa enne aktsionäre. Omandatud võlakirjad kantakse üle investorite väärtpaberikontodele. (investeerimisõpik 2017)

Võlakirjasid, mis annavad regulaarseid intressimakseid nimetatakse kupongvõlakirjadeks. Need võlakirjad, mis ei anna regulaarseid intressimakseid nimetatakse diskontovõlakirjadeks, mille

kasum tuleneb ostu- ja müügihinna erinevusest. Võlakirja nimiväärtus on see põhiosa, mille pealt võetakse intressimaksed ning mis vastab võlakirjade lunastamisel makstava rahasummaga. Diskontovõlakirja puhul müüakse võlakiri nimiväärtusest madalama hinnaga ning investor saab võlakirja lõpptähtpäeval kätte esialgse nimiväärtuse. Sageli on diskontovõlakirjad ka lühiajalised, kuni üheaastase tähtajaga. (Bodie, Kane, Marcus 2014, 446)

Üks viis kuidas hinnata võlakirja riski, on läbi krediidireitingute. Kuna tegemist on ettevõtte poolt vastu võetud laenuga, siis krediidireiting annab ülevaate sellest, kui hästi suudab ettevõtte toime tulla vastuvõetud laenudega ning näitab ka ettevõtte võimalust neid ka tagasi maksta. Näide ühest levinumast, on Standard & Poor's krediidireitingu süsteem. Kõige kõrgemalt hinnatud on AAA reiting, kus ettevõttel on väga tugev võime täita oma rahalisi kohustusi. A reitinguga ettevõtte on riskantsem ning on mõnevõrra vastuvõtlikum kahjulikele mõjudele ja majanduslikele muutustele. Kõik mis jääb alla BBB reitingu (ehk BB, B, CCC, CC, C) on rohkem spekulatiivse iseloomuga ning kujutab endast suuremat riski ning väiksemat võimet täita oma rahalisi kohustusi. (S&P...2017)

Kuna võlakirjad on oma olemuselt laenud siis saab vaadata ka veel teisi võimalusi raha laenamiseks. Näiteks internetikeskkonnad nagu Bondora või Omaraha. Siin on muidugi oluline endapoolne taustauuring kellele sa laenu annad. Sellised laenud on ka üldiselt väikse summaga tarbimisläenud. Teine võimalus on laenata samamoodi eraisikutele, kuid suuremas summas ning nõuda tagatist, andes hüpoteeklaenu, näiteks korteri ostuks. (Roosaare 2014, 181)

1.2.3. Hoiused

Hoiused on reeglina tähtajalised ning pankade hoiule antud summad, mille pealt teenib hoiustatud raha kindlaksmääratud intressi. Intressimäär on kõrgem, kui raha on hoiustatud pikemaks perioodiks ning kui raha soovitakse enne tähtaega välja võtta, siis kaotab isik õiguse saada hoiustatud summa pealt kogutud intresse. (Tähtajaline...2017)

Pangahoius on erinev teistest investeeringutest, kuna raha hoiustamisega ei kaasne suuri tehingukulusid ning sarnaselt aktsia dividendidega on pangahoiuse intress Eestis eraisiku jaoks tulumaksuvaba. Tänapäeval teatud pankade hoiused, koos kogunenud intressidega, hüvitatud juba täies ulatuses Tagatisfondi poolt, kuid mitte rohkem kui 100 000 euro suuruses summas

(Hoiuste...2017). On olemas ka investeerimishoius, mille intress sõltub alusvaraks olevate finants-instrumentide või muude varade hinnaliikumistest. Sellised hoiused on tavaliselt ka pikaajalised mis võivad kesta kaks kuni kolm aastat.

1.2.4. Investeerimisfondid

Investeerimisfond kujutab endast investorite raha kogumit. Investorid maksavad fondi juhivale ettevõttele teatud teenustasu ning antud ettevõtte investeerib siis investorite rahalisi vahendeid edasi enda väljatöötatud portfelli. Investeerimisfond sobib investorile, kel pole aega ega teadmisi töötada välja enda portfell ning ostes fondiosaku, on seetõttu investoril juba väljatöötatud portfell olemas. (Bodie, Kane, Marcus 2014, 96)

Investeerimisfonde on erinevaid ning sõltuvalt investori riskivalmidusele saab valida endale sobiva fondi. Kõige väiksema riskiga ja samas ka väiksema tootlusega on rahaturufondid ja võlakirjafondid, mis sobivad alternatiiviks tähtajalisele- ja investeerimishoiusele. Aktsiafondid on üldiselt üle keskmise tootluse ja riskiga ning kõige suurema tootlusega on riskikapitalifondid, mis on ka kõige riskantsemad, nagu on näidatud joonisel 1.



Joonis 1. Investeerimisfondide riski ja tootluse suhe. Allikas: investeerimisõpik 2017

Riskikapitalifondi eesmärk on leida üles kõrge kasvupotentsiaaliga ettevõtted ning paigutada raha sinna. Hedge-fond ehk riskifond erineb tavapärasest investeerimisfondist selle poolest, et väärtpaberite või tuletisväärtpaberitega kauplemisel kasutatakse ka lühikest müüki. Lühikeseks müümine tähendab sisuliselt seda, et avatakse positsioon finantsinstrumendiga, kus kui antud vara väärtus langeb, siis selle pealt on võimalik teenida kasumeid. Olemas on ka segafond, mis paigutab investorite raha nii aktsiatesse, võlakirjadesse kui ka rahaturu instrumentidesse. Segafondi kasutades saab investor hajutada riske mitme varaklassi vahel, kasutades selleks ainult ühte fondi. Fondifondi on ka võimalik investeerida ning antud fondi eesmärk on investeerida teistesse fondidesse, üldjuhul aktsia -, võlakirja- või riskikapitalifondidesse. Fondifondid on mõeldav valik investeerimiseks, kuna investor saab endale ühe lepinguga terve fondiportfelli ning ei pea jälgima eraldi mitmeid erinevaid fonde. (investeerimisõpik 2017) Investeerimisfondid on alustavale investorile hea valik, kuna ta saab valida fonditüübi järgi endale sobiva riskitaseme ja tootlusega investeeringu ning ei pea teostama pidevat järelvalvet antud varade üle.

1.2.5. Kinnisvara

Kinnisvara ostmine ning selle välja üürimine sobib investorile, kes soovib saavutada igakuist passiivset sissetulekut ning kellel on piisavalt palju rahalisi vahendeid, et omada ka selleks üürile antavat kinnisvara. Samuti saab teenida kapitali ka ainult läbi kinnisvara arendamise ja müümise või siis jälgida kinnisvaraturu hindasid ning osta odavalt ning müüa kallimalt. Kinnisvara liike on palju erinevaid, näiteks: korterid, eramajad, kaubanduslikud- ja laopinnad ning põllumaad. Kinnisvaraga seonduvad plussid on näiteks inflatsioonikindlus, sest üürihinnad liiguvad pidevalt kaasa inflatsiooni ka palgatasega. Investoril on võimalik kasutada ka suuremat võimendust kinnisvara soetamisel, kuna soetatud kinnisvara jääb ühtlasi vastuvõetud laenu tagatiseks. Plussiks võib olla veel see, et investori enda tegevuse mõju on suur, nii üürimisel, kinnisvara ostmisel ja renoveerimisel, kuid see võib muutuda ka miinuseks, kuna see nõuab aktiivsemat tegutsemist võrreldes teiste investeerimisvõimalustega.

Miinuseks on ka see, et üüritulu ei ole alati kindel sissetulek. Mõnikord satud halva tehingu otsa ning mõnikord ei olegi keegi huvitatud sinu kinnisvara üürimisest. Alati on parem see, kui on

olemas juba potentsiaalsed üürilised. Võimendust kasutades võtad ka suuremaid riske ning laenumaksed võivad kujuneda suuremaks, kui üüri eest saadav tulu. Miinuseks on ka veel see, et eraisikule on üüritulu maksustatav, kuid juriidilist isikut kasutades, saab korterite renoveerimiseks tehtavaid kulusid maha arvata tuludest ning pääseda mingil määral ka tulumaksustamisest. (Roosaare 2014, 196)

Investorid keda huvitavad kinnisvaraturg, kuid kellel jääb puudu selleks vajalikke rahalisi vahendeid, saavad selleks kasutada kinnisvarafirmade aktsiaid või kinnisvarasse investeerivate investeerimisfondide osakuid (Väärtpaberite teejuht 2008, 134)

1.2.6. Tuletisväärtpaberid

Antud finantsinstrumendid on seotud teiste varaklasside hindadega. Sellepärast annavad tuletisväärtpaberid kasumit näiteks aktsia- ja toormehindade pealt, kuna antud väärtpaberite väärtus sõltub nimetatud varadest. Neid on nimetatud tuletisväärtpaberiteks, sellepärast et nende väärtus tuleneb teiste varade pealt. Levinud näideteks tuletisväärtpaberitest on futuurilepingud ja optsioonid.

Opsioon annab selle omanikule õiguse osta või müüa antud vara kindlaksmääratud hinnaga, kindlaksmääratud kuupäeval. Kui turuhind tõuseb kõrgemale antud optsioonil määratud hinnast, on kasulik optsiooni omanikul rakendada antud õigust osta antud vara madalama hinnaga. Kui tehing ei ole kasumlik, siis ei pea optsiooni rakendama ning optsioon kaotab oma väärtuse peale kindlaksmääratud tähtaega.

Futuurileping kohustab müüma või ostma, kokkulepitud alusvara, kindlal tähtajal ning kokkulepitud kohas, kindla hinna juures. Isik kes võtab „pika“ positsiooni on kohustatud ostma antud vara tarnekuupäeval. Isik kes võtab „lühikese“ positsiooni on kohustatud vara kohaletoometamisega antud kuupäeval. Näiteks: investor kes avab pika positsiooni teenib alusvara hinnatõusu pealt kasumit kui alusvara hind tõuseb lepingu lõppemise kuupäeval, sest kuna alusvara maksis varasemalt kindlaksmääratud hinna juures vähem, siis teenib investor selle vahe pealt raha. (Bodie, Kane, Marcus 2014, 51-53) Futuurilepingutel on üldiselt kõrgem riskitase kui teistel väärtpaberitel, kuna nende puhul kasutatakse ka võimendust ja alusvara hind võib muutuda

lühikese aja jooksul palju ning kui investor ei ole ettevaatlik, siis teda võivad ohustada suured kahjumid. Seetõttu ei soovitata neid ka alustavatele investoritele.

1.3. Investeerimisega seotud riskid

1.3.1 Investeerimiskriisi tüübid

Investeerimisotsused ei anna alati kasumeid. Kasumlikkus sõltub investorist ning välistest teguritest, mis mõjutavad vastu võetud otsuseid. Igas otsuses ei saa alati olla täiesti kindel ning kui puuduvad vastavad teadmised siis võib tihti peale juhtuda midagi ettenägematut ning ootamatut.

Inflatsioonirisk tähendab võimalust, et antud riigi valuuta ostujõud langeb ning teatud vara või sissetuleku väärtus langeb selle tõttu. Parim viis selle riskiga tegeleda, oleks investeerida raha sinna, kus on oodata kindlat kasvukomponenti, mis pikaajalises perspektiivis pehmendab inflatsiooni tõusu. Nendeks võib olla näiteks kinnisvara, kasvu aktsiad või võlakirjad. (Understanding... 2017)

Likviidsusrisk seisneb selles, kui kliendil võib tekkida kahju likviidsuse puudumise tõttu turul, mis siis takistab väärtpaberite müüki kliendi poolt soovitud koguses, ajal, või neid ei õnnestu müüa turuhinnale lähedase hinnaga või kliendi poolt soovitud hinnaga (Investeerimisega...2017). Seda saab selgitada ka näiteks kinnisvara müümisega, kui isikul tekib periood müümisel, kui ta ei leia antud varale ostjat ning selle aja jooksul võivad kinnisvaraturu hinnad langeda.

Ettevõtte risk on seotud teatud väärtpaberi või varaga. See on võimalus, et näiteks ettevõtte, mis väljastab teatud väärtpaberit satub raskustesse ning kuulutab välja pankroti või ei suuda maksta intresse võlakirjade pealt. Silmas tuleks pidada ka üldist tööstusharu riski, mis mõjutab igat ettevõtet teatud harus. (Understanding... 2017)

Tururisk on teisisõnu oht, et klient saab kahju väärtpaberiturul või selle teatud valdkonnas toimuva üldise ebasoodsa hinnaliikumise tõttu. Selliseid ebasoodsaid hinnaliikumisi võivad põhjustada näiteks antud riigi või majanduse halvad näitajad, ebastabiilne majandus-keskkond või ebastabiilne väärtpaberiturg. (Investeerimisega...2017) Tururisk on süstemaatiline risk, mis tähendab, et see mõjutab kõiki väärtpabereid ühtemoodi. See on selline risk, mida ei saa kontrollida

läbi teatud riski hajutamise ning investor peab olema teadlik, milline valdkond kujutab endast kõige suuremat riski antud hetkel. (Understanding... 2017)

Intressimäärarisk esineb näiteks võlakirjade hindadele. Kui intressimäärad tõusevad, siis võlakirjade hinnad langevad. Valitsuse võlakirjade riskid sõltuvad ka antud riigist: riigid mis on majanduslikult nõrgemad on võlakirjarisk suurem kui riikidel, mis on majanduslikult tugevamad. (investeerimisõpik 2017). Võlakirjasid mõjutab ka eelnevalt mainitud krediidirisk, kus ettevõtetel või organisatsioonil ei ole enam võimalik vastuvõetud laene tagastada ja/või nendega kaasnevaid intresse.

Mainimata ei tohiks jätta ka poliitilisi riske, mis seostuvad maksude ja seadustega, sotsiaalseid riske ning ka looduslike katastroofe, mis mõjutavad kaudselt või otseselt investeerimisotsuste tulemusi. Näiteks Euroopa Liidu poolt kehtestatud reegleid investeerimistegevuste ja tegevuste üle (EU...2017).

1.3.2. Riski hajutamise võimalused

Kaasaegse portfelli teooria abil saab investor töötada välja portfelli, mis koosneb mitmest erinevast aktsiast, teatud riskitasemega, et maksimeerida enda kasumeid. Portfelli teooria teeb eelduse, et investorid on riskitundlikud ning eelistavad vähem riskantseimad portfelle sama oodatava tootluse juures. Selle alusel võtab investor suurema riski siis, kui on oodatud ka suuremat kasumit. Selle põhjal saab investor kaitsta ennast näiteks ettevõtte spetsiifilise riski eest.

Portfelli loomist saab kirjeldada kolme erineva etapiga. Esimene etapp on planeerimine ning eesmärkide ja piirangute seadmine. Eesmärgid on soovitud tulemused ning oodatav tootlus. Piirangud seostuvad valitsuste ja juriidiliste määrustega ning investori enda poolsed piirangud, näiteks ajaperiood ja likviidsuse vajadus. Esimesse etappi kuulub ka investeerimisstrateegia määratlemine. Investeerida saab aktiivsemalt ja passiivsemalt. Aktiivsem lähenemine tähendab reageerimist kapitalituru muutustele ning portfellis olevate osaluste ümberkorraldamist. Passiivsem strateegia tähendab väärtpaberite omandamist ning nende hoidmist, et jäljendada näiteks teatud väärtpaberite indeksi tootlust pikemas perspektiivis. Järgmine etapp on plaani täidesaatmine, ehk spetsiifiliste väärtpaberite kaasamine portfelli. Sellega võib kaasneda ka portfelli optimeerimine, kus saavutatakse kindel riski ja tootluse suhe. Viimases etapis saadakse

tagasisidet portfelli toimimise kohta, korraldatakse järelvalvet ning tasakaalustatakse olemasolevaid investeerimisvõimalusi. (Maginn jt. 2007, 4-9)

Kokkuvõtvalt on portfelli majandamine pidev protsess, millel on järgnevad ülesanded:

- Investeeringute eesmärkide ja piirangute tuvastamine ja täpsustamine
- Investeerimisstrateegiate välja töötamine
- Portfelli osad on üksikasjalikult valitud
- Portfelli otsused on algatatud portfellihalduri kaudu ning teostatud kauplejate poolt (juhul kui on tegemist asutusega)
- Portfelli tulemuste mõõtmine ja hindamine
- Investori ja turutingimuste jälgimine
- Tehakse vajalikke tasakaalustamisi

(Maginn jt. 2007, 10)

Investoril, kelle portfellis on suur osakaal üksikuid aktsiaid, üldiselt usub et ta suudab võita turgu niiviisi. Vastasel juhul, ta mitmekesistaks oma portfelli ja lepiks ka antud turu keskmise tootlusega. Samuti otsustab see investor võtta vastu riski, mida saaks ära hajutada. Ta siis eeldab ka seda, et tema vastuvõetud risk on kompenseeritud suurema tuluga. Sellepärast on oodata suuremat hinnakõikumist ning see on ühtlasi ka põhjuseks miks ostes palju üksikuid aktsiaid on sarnasem rohkem spekulatsioonile, kui investeerimisele. (Swedroe 2006, 3)

Järgnevalt on välja toodud mõningad põhjused ja tegurid, miks investorid ei hajuta piisavalt riske, ega tööta välja ka efektiivset portfelli:

- Investorid ajavad segamini mis on ohutu ning mis on neile tuttav. Nad usuvad, et kuna neile on mingi ettevõtte tuttav, siis see peaks olema ka ohutum investeering, võrreldes ettevõttega, mis ei ole tuttav neile. See paneb neid investeerima vähema arvu ettevõtetesse.
- Enamik investoreid ei ole saanud finantsalast haridust, ei ole lugenud finantsteemalisi allikaid ega pole tuttavad portfelli teooriaga. Sellepärast neil ei ole piisav arusaamine sellest, kui palju aktsiaid tegelikult vaja on, et ehitada üles mitmekesist portfelli. Investorid ei tee ka vahet kompenseeritud ja mitte kompenseeritud riski vahel.

- Põhjus miks üksikud investorid ei mitmekesista oma portfelli, on see et nad usuvad, et nad suudavad välja valida aktsiaid, mis käituvad turul paremini kui teised ning et neil on rohkem informatsiooni kui teistel investoritel.
- Samuti on investoritel vale arusaamine, et kui nad vähendavad seda arvu, kui palju neil on erinevaid aktsiaid, siis nad suudavad majandada ka paremini oma riske.

(Swedroe 2006, 3)

Antud portfelli teooria ideed saab laiendada edasi ka mitme varaklassi ja finantsinstrumendi vahel. Optimeerida saab aktsiaportfelli, aga saab optimeerida ka erinevaid varaklasse omavahel, näiteks hoiuseid, laene, aktsiaid ja fondiosakuid. (Maginn jt. 2007, 5)

Kui investor otsustab pensioniks koguda passiivset sissetulekut, siis ei tohiks kõiki mune ühte korvi panna ning ainult aktsiatega riske hajutada. Näiteks saab üles ehitada enda pensioni kolmes valdkonnas: intressitooted, dividend aktsiaid ning üürikinnisvara (Roosaare 2014, 291).

Kinnisvaral on nõrk seos teiste varaklassidega, kuna kinnisvaratsükkel jääb tavaliselt üldisest majandustsüklist maha. Kinnisvara võib kasutada riski hajutamiseks kuna kinnisvaraturul toimuvad tõusud ja langused viitega. Kui kinnisvaraturg tõuseb, siis aktsiaturg võib olla juba languses, mis tähendab seda, et kinnisvaral on võimalus tasandada investeerimisportfelli väärtuse kõikumisi. (Väärtpaperite teejuht 2008, 133)

Investor saab säästude kogumisel ning investeerimisel osade kaupa alustada hajutamist. On võimalik et investor võib teatud olukordades võtta riskide hajutamist liiga tõsiselt. Riskide hajutamine, võimaluste otsimine ning portfelli üles ehitamine võtab aega, siis investor võib võtta näiteks lähenemise, et alla teatud summa, ta seda ei hajuta. Mõistlikum on hajutada pigem 5000 eurot, kui 500 eurot kolme aktsia vahel. Portfelli majandamine ning aktsiate ja ettevõtete jälgimine nõuab aega. Mõõdukalt hajutades on investoril rohkem aega koguda kokku suurem summa ning selle aja jooksul ka töötada välja kvaliteetsem investeerimisotsus. Samuti hoiab investor raha kokku tehingukuludega, mis seostuvad väärtpaperitega. Vaba raha olemasolul saab investor ära kasutada parema riski ja tootlusega investeerimisvõimalusi, kui need peaksid tekkima. Sellepärast võib soovitada alustavale investorile näiteks investeerimisfonde raha paigutamiseks, millel on juba väljatöötatud portfell. Majanduslanguse ajal võivad investorite liialt hajutatud portfellid muutuda omavahel sarnasemaks ning suured muutused turul võivad selletõttu tuua kaasa kõrgendatud riske investeringutele (Lewis 2007, 1).

2. ERAISIKU INVESTEERIMISKÄITUMIST MÕJUTAVAD TEGURID

2.1. Ülevaade varasematest uuringutest

Investorite käitumist ning investeerimisotsuseid mõjutavaid tegureid on varasemalt vaadeldud paljudes erinevates uuringutes. 2016. aastal USA-s korraldatud uuringus moodustasid valimi üliõpilased ning antud töös on käsitletud enesekindluse ning sooliste tegurite mõju investeerimisele. Tulemusena saadi see, et naised on üldiselt madalama finantsalase enesekindlusega ning võtavad vastu ka üldiselt vähem riskantsemaid otsuseid. Kuid naised, kes olid sarnase enesekindlusega enda otsustel, kui mehed, võtsid ühtemoodi meestega vastu sarnase riskitasemega otsuseid. (Montford, Goldsmith 2016, 4) Ameerika Ühendriikides on leitud ka seda, et mehed omavad suurema tõenäosusega aktsiaid kui naised (Wookjae jt. 2016, 1).

Riskitaluvus mängib olulist rolli investori investeerimiskäitumisele. Kuna investeeringud põhinevad teatud riskil, siis optimaalse riskitaseme juures saab ka kasumeid optimeerida. Investor peab üle saama emotsioonidega seonduva ning jääma mõjutamata kõrgema riski ees. (Wookjae jt. 2016, 10).

Maksusüsteem ning investeerimisega saadud sissetulekute maksustamine mõjutab ka isikute investeerimiskäitumist. Kui investor suudab ennast teatud viisidega vabastada maksukuludest, siis kasvab ka investeerimisel saadud kasum antud investorile. Eraisikud ei ole alati teadlikud sellest, kuidas on võimalik enda tulusid maksustamisest vabastada või maksustamist edasi lükata või ei ole teadlikud maksuvabade investeeringute olemusest (Natarajan 2008, 16).

Majanduslik olukord võib mõjutada investori käitumist, kuna aktsiahinna languse tõttu võib investor kalduda eemale oma raha paigutamisest antud valdkonda, kuna on oodata omandatava väärtpaberite väärtuse langust (Singh 2016, 7). Kogenumad ning teadlikumad investorid võivad antud olukorda ära kasutada selleks, et osta kokku odavalt aktsiaid, mille väärtus langeb, kuid mille sisemine väärtus on kõrge, et prognoosida tulevikus antud aktsiahinna tõusu jälle endisele tasemele.

Samuti võib mõjutada investori otsuseid ka pangahoiuste ja -laenude intressimäärad, mis võivad teatud investermisotsuste kasumlikkust muuta. Riigi majanduslik olukord ning kapitaliturg võib ka mõjutada eraisikute investeerimiskäitumist, kuna kõrgete investeerimiskulude ning investeerimisvõimaluste puudumisel, on kasulikum kasutada raha ainult säästmiseks.

Eraisiku rahaline sissetulek mõjutab investori käitumist, kuna rahaliste vahendite suurenemisel hakatakse rohkem tarbima ning samaaegselt hakatakse ka rohkem raha säästma (Batueva 2010, 57). Isikud kes suurema tõenäosusega investeerivad, on üldiselt mehed, ei ole abielus, nooremas eas, ilma ülalpeetavateta ning üle keskmise sissetulekuga. Need isikud kes tõenäolisemalt säästavad raha, kuid ei investeri, pigem kannavad hoolt perekonna ja ülalpeetavate eest ning on keskeas, antud uuringu järgi, mille valimiks olid rumeenlased. (Daniela 2011, 6) Hariduse omandanud isikud säästavad raha üldiselt selleks, et luua endale sellega tulevikus rikkust. Need isikud kes on abielus, säästavad raha rohkem laste hariduseks, kui need kes ei ole abielus ja kes säästavad raha rikkuse loomiseks. (Praba 2011, 7-8)

Investoreid mõjutavad ka emotsioonid, näiteks kui investor tuuneb kahetsust teatud investermisvõimaluse kasutamist või kahetseb seda, et ei kasutanud seda võimalust ära. Kuna tulevikku ei saa kunagi kindlalt ette ennustada, siis kujunevad investoril ootused tuleviku suhtes ning kui need ootused ei vasta reaalse tulemusega, siis võib tekkida ebakindlus tehtud otsuse üle ning võimalik, et samamoodi ka järgnevate sarnaste otsuste üle. (Das, Mohapatra 2017, 15) Emotsioonide mõju saab vähendada sellega, kui investor võtab endale mõtteviisi investeerida pikemaks perioodiks. Kui aktsiad hakkavad langema peale investori otsust, siis tema valikut kindlustab teadmine, et lühiajalised hinnakõikumised turul teda niivõrd ei mõjuta, vaid pigem antud aktsia sisemine väärtus, ehk ettevõtte majanduslik stabiilsus ja pädevus. Keskendudes aktsia dividendidele ja stabiilsele sissetulekule ning portfelli välja töötamisele, mitte aktsia väärtuse muutumisele, kauplevad investorid vähem ning on ka selletõttu pikemas perspektiivis edukamad (Myers 2017, 2).

Leitud on, et isiku emotsionaalne intelligentsus, ehk teisisõnu võime tunda ning ära kasutada emotsioone produktiivselt, mõjutab positiivselt investori investermisotsuseid. Need kellel on kõrgem emotsionaalne intelligentsus võtavad vähem tõenäolisemalt vastu äärmiseid muudatusi, on väiksema riskivalmidusega, muudavad vähem juba tehtud otsuseid ning otsivad tasakaalusatud lähenemist investermisel, ehk hajutavad ka enda portfelle. (Ameriks, Wranik,

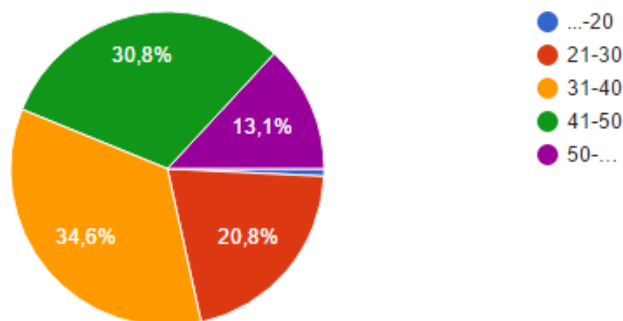
Salovey 2009, 41) Kuna tulevikku ei saa kindlalt ette määrata, siis peame aktsepteerima tulevaseid sündmuseid ning olema teadlikud enda emotsioonidest, et need ei mõjutaks meid tegema ebakvaliteetseid investeerimisotsuseid.

Käesoleva bakalaureusetööga sarnasel küsimustikul läbiviidud uuringus, olid vastajateks Eesti Maailikooli üliõpilased. Selles uuringus oli käsitletud üliõpilaste valmisolekut finantsinvesteeringuteks. Uuringu tulemuseks saadi, et üliõpilased ei ole valmis finantsinvesteeringuteks kuna nad ei oma vajalikke teadmisi, ei ole valmis vastu võtma riske ning puuduvad selleks ka vabad rahalised vahendid. (Koort 2016, 44)

Kokkuvõtvalt saab järeldada seda, et investeerimisega alustamist takistab tõenäoliselt vajalike teadmiste puudumine, vanus, sissetulek, liiga madal riskivalmidus, ülalpeetavate olemasolu, haridus, investori psühholoogia ja muud.

2.2. Valimi kirjeldus

Küsitlus viidi läbi 2017 aprilli kuus, valimi moodustasid kokku 130 eesti eraisikut. Küsimustik saadeti laiali suhtlusvõrgustikes ning viidi läbi elektroonilises keskkonnas. Vastajatest olid 58% naised ning 42% mehed. Enamus vastajaid jäid vahemikku vanuses 31-50 aastat ning selleks oli 65% vastajatest, mis on näidatud joonisel 2.



Joonis 2. Vastanud isikute vanused (aastates), autori koostatud

66% vastajatest olid omandanud kõrghariduse ning 32% vastajatel oli omandatud keskharidus. Vastajate perekonnaseis oli 35% vabaabielus, 31% vallaline ning 25% isikutest olid abielus. Ülalpeetavate arv oli enamusel 0, enamuse moodustas 45%. 22,5% vastajatest pidas üleval ühte isikut ning 2 ülalpeetavat oli 24% isikutest. Elukoha tüübiks oli 49% vastajatel korter ning 31% oli eramaja. Sissetulek varieerus vastajate vahel, kuid 33% isikutest teenisid 1000-1500 eurot kuus sissetulekut ning 26% teenisid 500-1000 eurot kuus. 79% vastasid, et nende sissetuleku allikaks oli palgatöö, ning nende seas oli ka isikuid, kes tegelesid samal ajal ettevõtlusega. 10% vastajatest märkisid ära, et nende sissetulekud tulevad lisaks ka finantsinstrumentidesse investeerimisest. Ülejäänud vastajad, kes ei saanud palgatöoga sissetulekut, elasid pere või lähedaste toetusel või olid ettevõtjad, pensionärid, vabakutselised, või teenisid sissetulekut läbi hasartmängude, milleks oli 1 isik.

Vastajad kellel oli ainult põhiharidus omandatud, oli 2 ning vastajaid kelle vanus oli alla 20 aasta oli kokku 1. 13% ehk 17 isikut oli vanuses 50+. 9% isikutest märkisid perekonnaseisuks lahutatud. 4 või rohkem ülalpeetavaid oli kahel vastajal. Antud valimi põhjal saab teha täpsemaid järeldusi isikute kohta kes on vanuses 21-50, kuna teistest vanusegruppidest ei ole selleks piisavalt esindajaid kogutud. See tähendab, et valimist jäävad välja suuremas osas üliõpilased, ehk isikud kes ei ole omandanud enda jaoks vajalikku haridust ning pensionärid. Pooltel vastanutest ei olnud ülalpeetavaid lapsi või isikuid ning enamuse antud isikutest olid vallalised või vabaabielus.

Antud uuringus kasutatud andmed on võetud küsimustiku vastuste põhjal loodud andmetabelist. Isikute vastuste omavahelised ja võrdlevad seosed on leitud läbi exceli funktsioonide ja tabeli filtrite.

2.3. Eraisikute majanduslik seis

Küsitluses oli palutud eraisikutel tuua välja täpsustavaid andmeid enda praeguse majandusliku seisu kohta ning täpsemalt küsimused säästude olemasolu kohta. Küsitluse kaudu saadud vastustega on näha tabelis 1 koostatud andmetel, et 21% eraisikutest ei oma mingeid sääste.

Kõige suurema osakaalu saavutas valik „rohkem kui 5000 eurot“, nende isikute seas, kes omasid sääste. 20,7% isikutest ei omanud mingeid sääste.

Tabel 1. Vastused küsimusele „Kas ja kui palju on Teil hetkel sääste?“ (eurodes), autori koostatud

Säästude kogus	Vastuse %
Kuni 100	5,3%
101 – 500	16,9%
501 - 1000	10%
1001 – 2000	9,2%
2001 – 5000	17,7%
Rohkem kui 5000	20%
Ei ole üldse sääste	20,7%

Tuginedes küsimusele, et milliseid investeerimistooteid isikud omasid (andmed Lisas 2), siis 27% isikutest, kes ei oma üldse sääste või omavad sääste kuni 2000 eurot vastasid, et nad ei oma ka mingeid investeerimistooteid. Nendest isikutest, kes omasid 2001 eurot ja rohkem sääste, oli 6%, kes ei omanud investeerimistooteid. Ehk kui isikul on rohkem sääste, siis on ka suurem võimalus, et raha on paigutatud investeerimistoodetesse.

Vastajaid, kes märkisid küsimusele „Kui Teil puuduvad säästud, siis mis põhjusel?“, vastuseks „muu“, oli kokku 27 isikut ning need olid ühtlasi ka isikud kes juba omasid sääste (andmed tabelis 2).

Tabel 2. Vastused küsimusele „Kui Teil puuduvad säästud, siis mis põhjusel?“, autori koostatud

Valiku variant	Vastuse %
Ei ole võimalik säästa, sest kogu sissetulek läheb jooksvate kulude katteks	36,2%
Muu...	27,7%

Ei oska öelda	24,6%
Kuigi sissetulekud võimaldaksid säästmist, ma ei oska/suuda säästa	6,2%
Kuigi sissetulekud võimaldaksid säästmist, ei pea säästmist vajalikuks, sest raha väärtus aja jooksul väheneb	5,4%

Antud andmetest on näha, et isikud ei pea üldiselt säästmist mitte vajalikuks ning vähesed vastasid, et nad ei ole suutelised säästma. Isikud kes ei osanud öelda, miks neil säästud puuduvad, ei ole arvatavasti teadlikult mõelnud säästmise või selle olulisuse peale, sest nad ei pea seda ka väärtusetuks ega kahtle enda võimetes. Antud isikutel võivad puududa seetõttu ka rahalised eesmärgid seoses finantsvabadusega.

Üks vastaja kommenteeris, et kasutab juba sellist meetodit, et säästab 50% teenitud tuludest ning reinvesteerib ka investeringutelt saadud tulu. 36% isikutest vastasid, et ei ole võimalik säästa, kuna kogu sissetulek läheb juba jooksvate kulude katteks. Mainida võib ka seda, et 30% antud isikutest, kelle sissetulek läheb jooksvate kulude katteks, ei omanud ühtegi laenu. 130-ne vastaja hulgast ei ole võtnud ühtegi laenu 39% isikut (andmed Lisas 3). Isikud kes ei oma sääste ei ole võtnud laene 33% tõenäosusega ning isikud kes omavad sääste ei ole 59% osakaaluga võtnud ühtegi laenu. See tähendab, et isikutel kellel ei ole laenukoormusi, on suurem tõenäosus, et neil on olemas ka säästud.

65,4% eraisikutest on kasutanud või kasutavad raha säästmiseks peamiselt arvelduskontot ning 25,4% on hoidnud raha kodus. 28,5% on kasutanud kogumishoiust ning 12% on kasutanud raha säästmiseks ka investeerimishoiust.

Kui võrrelda, et milline erinevus on investeerivate ja mitte investeerivate eraisikute vahel, siis selleks on võetud ette näiteks andmed, et kui suured sissetulekud on eraisikutel iga kuu. Need on välja toodud tabelis 3.

Tabel 3. Vastused küsimusele „Kui suur on Teie igakuine sissetulek?“, autori koostatud

Igakuine sissetulek	Vastajate arv
---------------------	---------------

Kuni 500 eurot	15,4%
500 – 1000 eurot	26,2%
1000 – 1500 eurot	33%
1500 eurot ja rohkem	25,4%

17% isikutest kelle sissetulek on üle 1000 euro kuus ei omanud investeerimistooteid, võrreldes 22% isikutega, kelle sissetulek on alla 1000 euro, kes ei omanud investeerimistooteid. See tähendab, et sissetuleku suurenemisel on ka suurem tõenäosus, et isik omab investeerimistooteid. 44,4% isikutest kelle sissetulek on alla 1000 euro kuus, ei investeerinud tulevikus tõenäoliselt finantsinstrumentidesse. 38% isikutest kelle sissetulek on üle 1000 euro, ei kavatsenud tulevikus investeerida finantsinstrumentidesse. Sissetuleku suurenemisel on näha, et isikutel on suurem kavatsus tulevikus investeerimiseks.

2.4. Eraisikute finantsalased teadmised

Hinnates eraisikute teadmisi on järgnevalt tabelis 4 välja toodud isikute vastused ning sulgudes on välja toodud antud väitele õigesti vastanute osakaal (tulemused on ümardatud):

Tabel 4. Vastused finantsalastele väidetele (õigesti vastanute osakaal sulgudes), autori koostatud

Väide	Õige	Vale	Ei oska öelda
1. Alustaval investoril, kes kavatses finantsinstrumentidega turul kaubelda, ei ole vaja väärtpaberikontot	30	46 (35%)	54
2. Väärtpaberikonto on pangas olev konto, millel väärtpaberikonto omanik hoiab endale kuuluvaid väärtpabereid	79 (60%)	10	41
3. Väärtpaberikonto ja investeerimiskonto on samatähenduslikud mõisted	10	76 (58%)	44

4. Selleks, et finantsinstrumentidega investeringuid sooritada, on kohustuslik omada investeerimiskontot	40 (35%)	45	45
5. Investeerimiskonto annab eraisikust investoril tulumaksu maksmist edasi lükata	43 (33%)	26	61
6. Investor peab maksma võlakirjadelt saadud intresside pealt tulumaksu	73 (56%)	11	46
7. Investor peab maksma aktsiatest teenitud dividendide pealt tulumaksu	77	19 (15%)	34

Hoiused on kõige väiksema riskiga antud finantsinstrumentidest ning sellega „nõustus“ ja „pigem nõustus“ kokku 65% vastanutest. Aktsiad on üldiselt kõige riskantsemad antud finantsinstrumentidest ning sellega nõustus samamoodi kokku 67% (andmed tabelis 5).

Tabel 5. Vastused arvamusele, millised on kõige riskantsemad finantsinstrumendid, autori koostatud

	olen täiesti nõus	olen pigem nõus	ei oska öelda	pigem ei ole nõus	ei ole üldse nõus
Aktsiad	44	43	23	18	2
Võlakirjad	13	50	42	17	8
Investeerimisfondid	21	48	33	23	5
Hoiused	6	19	20	44	41

Küsimusele „Mis tähendab teile Likviidsusrisk?“ – otsustas vastata 62 isikut, kuna antud küsimus oli märgitud valikuliseks. Need isikuid, kes suutsid üldjoontes ära selgitada likviidsusriski olemust, oli kokku 17. 13 isikut märkis, et ei tea. Vastused, mis loeti valeks oli näiteks „puuduvad vabad vahendid“ või „suutlikkus võlgu maksta?“. Vastus loeti õigeks, kui vastaja suutis ära nimetada näiteks, et puudub antud ajahetkel ostja, et muuta vara rahaliseks vahendiks. 27% isikutest, kes otsustasid vastata küsimusele, vastasid ka sellele õigesti ning üldisest kogumist on õigesti vastanute osakaal 13%. Küsimusele „Milline on Teie arvates kõige väiksema riskiga

portfell?“ vastas õigesti 73% isikutest vastusega „portfell, mis koosneb 50% aktsiatest ja 50% võlakirjadest“. Seoses finantsriskidega, siis olulisemaks peeti pigem tururiski finantsinstrumentidesse investeerimisel, osakaaluga 80,7%. Isikud kes pidasid seda kas oluliseks või pigem oluliseks koondati selle arvu puhul mõlemad kokku. Samamoodi pidas oluliseks 77,6% isikutest pigem ettevõtte riski ning 54,6% oluliseks pigem inflatsiooniriski. Kõige vähem olulisemaks peeti likviidsusriski, mille osakaal oli 53%.

Antud vastustest võib järeldada, et eraisikud ei oma täpsemaid teadmisi investeerimisalaste riskide kohta, kuid oskavad mingil määral teha vahet varaklasside riskitasemetest ning saavad üldiselt aru mis on riskide hajutamise olemus.

Küsimusele „Kas krediitiasutuses hoiustatud raha on hoiustajale tagatud?“ vastas samuti õigesti enamus isikuid, milleks oli 57%. 58,5% vastajatest märkis ära õige vastuse, et kui hoiustaja otsustab tähtajalise hoiuse lõpetada enne tähtaja möödumist, siis hoiustaja jääb selle aja kohta teenitud intressidest ilma. Üldistavalt saab öelda, et üle poolte vastajatest omavad õigeid teadmisi madala riskitasemega investeerimisvõimaluste ehk pangahoiuste kohta. Kuid suur osa on ka isikuid kellel puuduvad selles osas teadmised.

Tabelis 6 on näidatud eraisikute vastused, mida nad arvasid, mis on kõige suurema tootlusega finantsinstrumendid.

Tabel 6. Vastused arvamusele, mis on üldjuhul kõige suurema tootlusega finantsinstrumendid, autori koostatud

	olen täiesti nõus	olen pigem nõus	ei oska öelda	pigem ei ole nõus	ei ole üldse nõus
Aktsiad	39	54	25	11	1
Võlakirjad	9	46	46	22	7
Investeeringufondid	15	44	44	21	6
Hoiused	5	13	28	35	49

Enamus vastajaid, milleks oli 30% olid täiesti nõus sellega, et aktsiate tootlus on üldjuhul antud valikutest kõige suurem. Investeeringufonde peeti üldiselt teiseks kõige suurema tootlusega

finants-instrumendiks. Hoiused oli 37,7% isikute seas kõige madalama tootlusega. Seoses teadmistega, siis eraisikud tegid üldiselt vahet, millised erinevused on tootluses antud finantsinstrumentide vahel. Võlakirjade ja investeerimisfondide vahel ei nähtud väga olulist vahet.

Tabelis 7 on välja toodud ankeedile vastajate eelistused, kuhu nad pigem pöörduksid, kui on vajadust investeerimisega seotud teadmiste järgi. Antud küsimusele oli vastajatel mitu valikuvõimalust antud.

Tabel 7. Vastused küsimusele „Kuhu pigem pöörduksite info või abi saamiseks seotud investeerimisega?“, autori koostatud

Valik	Valitud vastuse %
Investeerimisnõustamine	73%
Tuttavad/sõbrad	44%
Internet	43%
Raamatud	31%
Muu	6%

Vastusi vaadates on näha, et isikud pöörduksid pigem professionaalse investeerimisnõustamise teenuse juurde. Teiseks populaarseimaks olid sõbrad/tuttavad ning sarnase osakaaluga oli ka internet. Kuna investeerimisnõustamise teenuse puhul antakse isikule vastavalt tema olukorrale sobivaid lahendusi, siis peavad ka isikud seda tähtsamaks, ning kättesaadavamate ja odavamate lahendite kasutamist ei peetud nii oluliseks.

2.5. Eraisikute riskivalmidus

Eraisikutele oli esitatud küsimus, et kuidas nemad ise hindaksid enda riskitaluvust. Tabelis 8 toodud andmetel on näha, et enamus eraisikuid peavad enda riskitaluvust madalaks või keskmiseks, ehk 5% kuni 10% kaotada enda investeeringust on talutav.

Tabel 8. Vastused küsimusele „Kuidas hindate enda riskitaluvust finantsinstrumentidesse investeerimisel?“, autori koostatud

Vastuse variant	Vastajate arv
Madalaks, olen valmis 5% kaotuseks investeringult	28,5%
Ei oska öelda	27,7%
Keskmiseks, kuni 10% kaotus ei ole probleem	27,7%
Kõrgeks, olen valmis kuni 20% kaotuseks investeringult	10%
Olen valmis kaotama üle 20% investeringult, hea tootluse nimel	6,1%

27,7% ei osanud hinnata enda riskitaluvust. Vähesed on valmis kõrgemateks riskideks ning antud andmete põhjal võib öelda, et enamus isikutel ei ole kõrge riskivalmidus, kuid piisav selleks, et kaitsta enda kapitali suurte kaotuste eest.

Kui eraisikutelt oli küsitud, kuidas kirjeldaks nende parim sõber neid kui riskijat, siis 40,8% vastas, et nad riskiksid ainult siis, kui on teinud selleks vastava põhjaliku uurimistöö. 39,2% pidas ennast ettevaatlikuks, 14,6% väldiks igasuguseid riske ning 5,4% iseloomustaks ennast kui tõelist hasartmängijat. See kindlustab seisukohta, et isikud ei ole valmis riskantsemateks otsusteks, vaid pigem üritavad säilitada enda kogutud kapitali.

Ankeedi vastajatele anti märguline valik, kas võita 1000 eurot sularahas, 50% võimalus võita 5000 eurot, 25% võimalus võita 10 000 eurot või 5% võimalus, et võita 100 000 eurot, siis 46,2% valis võimaluse võita 5000 eurot 50% riskiga. 30% valiks kindla 1000 eurot sularahas võidu. Mis tähendab, et enamus võtaks vastu 50% riskiga, et kaotada kindlalt tagatud 1000 eurot, kuid selleks et oleks 50% võimalus võita 5 korda suurem summa.

Eraisikutele anti ette valikud ning küsiti mida nad rohkem eelistaksid:

- Valik 1: 200 eurone kasum (parim stsenaarium); 0 eurone kasum/kaotus (halvim stsenaarium)
- Valik 2: 800 eurone kasum (parim stsenaarium); 200 eurone kaotus (halvim stsenaarium)
- Valik 3: 2600 eurone kasum (parim stsenaarium); 800 eurone kaotus (halvim stsenaarium)
- Valik 4: 4800 eurone kasum (parim stsenaarium); 2400 eurone kaotus (halvim stsenaarium)

Esimest valikut valis 20% isikutest, 2. valikut 37%, 3. valikut 39% ning 4. valiku märkis ära 4% vastajatest. Valik nr.2 puhul on kasumi ja kaotuse suhe 4:1-le, ehk võimalus on võita 4 korda suurem summa 200 eurose riski puhul. Valik nr.3 puhul on suhe 3:1-le ning antud vastustel eelistavad eraisikud võita võimalusel 3 korda suuremat kasumit võrreldes kahjumiga, alternatiivile võita võimalusel 4 korda suuremat kasumit võrreldes kahjumiga. Järjekordselt on näha, et isikud peavad oluliseks rohkem võidetud raha summat, kui vastuvõetud riskide optimeerimist.

Küsimusele „Kui Te saaksite ootamatult 20 000 eurot investeerimiseks, mis Te teeksite?“, vastas 42,3% isikutest, et hoiustaks seda arvelduskontol, 36,2% investeeriks kogu raha enimturvalistesse fondidesse ning 21,5% valis investeerida selle raha aktsiatesse või aktsiafondidesse. Riskivalmidus tõusis isikute seas küsimusega „Oletame, et sugulane jättis Teile 100 000 eurot, ning Te peate selle raha edasi investeerima ühte järgnevasse valikusse: Millise valiku Te teeksite?“. Antud küsimuse puhul otsustas 32,3% vastajatest paigutada raha investeerimisfondi, mis koosneb aktsiatest ja võlakirjadest ning 20,8% kogumishoiusesse või investeerimisfondi. 26,9% investeeriks raha Kulda, hõbedasse või kütusesse ning 20% aktsiaportfelli, mis koosneb 15 kõige tüüpilisematest aktsiatest. Antud küsimuse puhul olid eraisikud valmis riskima rohkem, võrreldes varasema 20 000 eurose küsimusega.

Isikutelt küsiti, mis sõna nad seostaksid kõige rohkem sõnaga „risk“. 33,8% seostas seda kaotusega, 33,1% teadmatusiga, 29,2% võimalusega ning 3,8% adrenaliiniga. Teisisõnu näeb enamuse eraisikud riski, kui kaotust ning teadmatust ning kuna investeerimisega kaasnevad riskid, siis võetakse investeerimist selle tõttu ka tõsisemalt. Eraisikud ei näe investeerimist, kui mängu ning kui isikul tekib vabasid rahalisi vahendeid, siis tõenäoliselt otsustatakse seda ka hoiustada pigem kulutamiseks, kui riskida võimalusega teenida lisanduvat tulu.

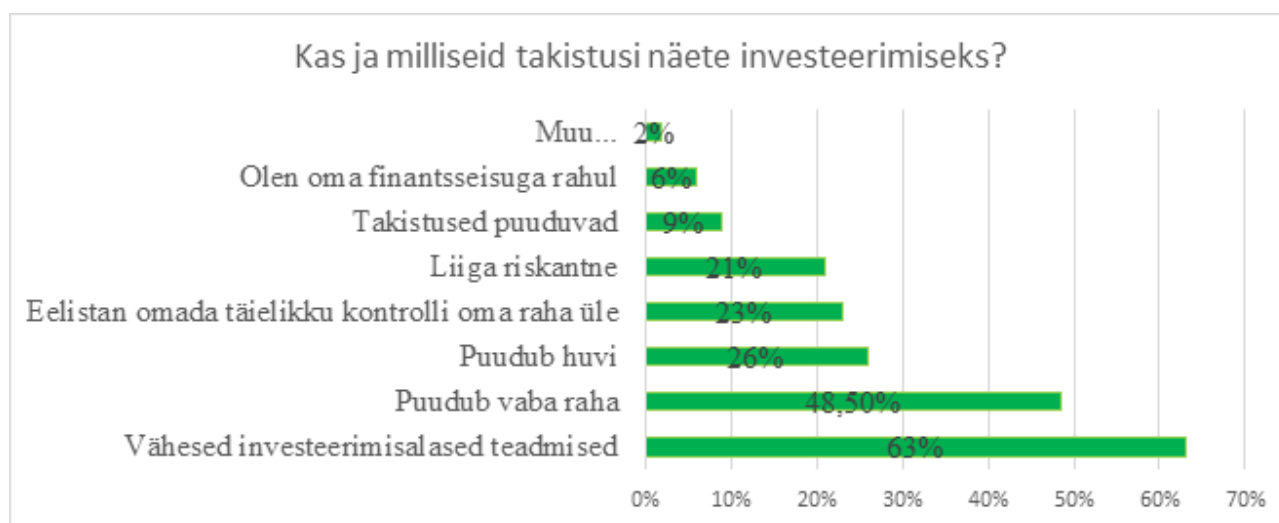
Eraisikute vastuseid analüüsidis tuli välja, et vanus mõjutab investori riskivalmidust. 60% isikutest vanuses 21-30 vastasid, et nad on mõningal määral valmis, kogemuste põhjal otsustades, investeerima kõrgeriskiga aktsiatesse või aktsiafondidesse. Vanemad isikud, vanuses 41 ja rohkem, oli kokku 40% vastustest, et nad on mõningal määral valmis. 7% isikutest, kes olid vanuses 41 ja rohkem vastasid, et nad on täiesti valmis sellisteks investeringuteks, erinevalt 21-30 aastaste isikutega, kes ei vastanud kordagi, et nad selleks täiesti valmis on.

Seoses vanusega, siis isikud, kes vastasid küsimusele, millistesse finantsinstrumentidesse kavatsevad nad tulevikus investeerida ning valisid vastuse, et ei plaani sellega tegeleda, siis 62%

nendest olid vanuses 41 ja rohkem. Vanemad isikud vanuses 41 ja rohkem vastasid, et nendest 35% peavad enda riskitaluvust madalaks ning 35% ei osanud hinnata enda riskitaluvust. 30% 21-30 aastastest vastasid, et peavad enda riskitaluvust finantsinstrumentidesse investeerimisel madalaks ning keskmiseks pidas seda 30% antud isikutest.

2.6. Investeerimisega seotud takistused

Eraisikute poolt väljatoodud takistused, mida nad näevad investeerimisel, olid suure osakaaluga vähesed investeerimisalased teadmised, mis on näha jooniselt 3.

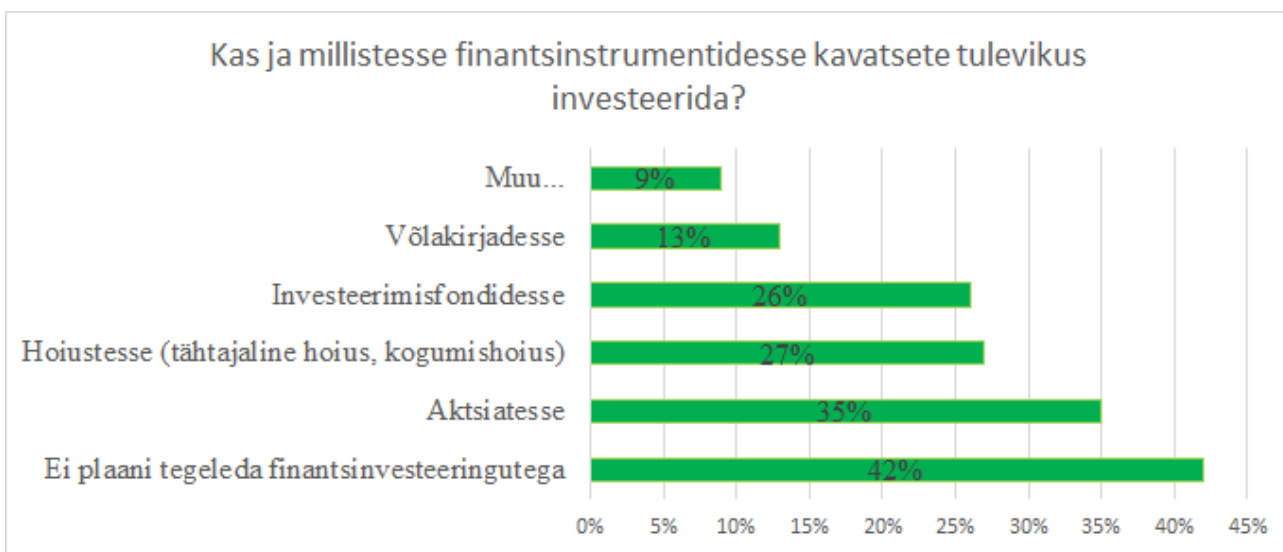


Joonis 3. Vastused küsimusele „Kas ja milliseid takistusi näete investeerimiseks?“, autori koostatud

Enamus eraisikuid olid kursis põhiliste finantsalaste teadmistega, kuid täiendavaid teadmisi, mis on vajalikud edukamaks investeerimiseks, jäi puudu. Näiteks teadmised seoses väärtpaberite - ja investeerimiskonto olemusega ning investeringutelt maksustatava tuluga. Liiga riskantseks pidasid investeerimist ainult 21% isikutest ning antud andmetel on näha, et eraisikud ei pea investeerimist niivõrd riskantseks, vaid pigem rahaliste vahendite ja teadmiste järgi on puudus.

48,5% vastanutest märkisid, et puuduvad investeerimiseks vajalikud rahalised vahendid. Investeerimisega saab alustada ka väikeste raha summadega, mis aja peale kokku kasvavad suureks, kuid eraisikud näevad ikkagi seda, et selleks on vaja suuremaid raha summasid.

Ainult 6% vastanutest ütlesid, et nad on oma finantsseisuga rahul, mis tähendab, et antud isikute finantsseis võiks olla parem, kuid ei ole huvi ega teadmisi, et alustada investeerimisega. Küsitluse tulemused seoses sellega, et kas ja millistesse finantsinstrumentidesse kavatsevad eraisikud investeerida on toodud välja joonisel 4.



Joonis 4. Vastused küsimusele „Kas ja millistesse finantsinstrumentidesse kavatsete tulevikus investeerida?“, autori koostatud

42% isikutest ei plaani tegeleda tulevikus finantsinvesteeringutega. Seda saab seostada varasemalt nimetatud takistustega. Need kes otsustavad investeerida tulevikus, näevad ennast investeerimas pigem aktsiatesse, kui näiteks võlakirjadesse. Kuna eraisikule on raha tähtis ka tarbimiseks, siis otsustas 27% paigutada hoiustesse, kus antud rahalised vahendid oleksid ohutus keskkonnas ning ka vajadusel kättesaadavamad.

Sarnaselt varasemate uuringutega, on antud valimiga ka näha mõningaid sarnase mõjuga tegureid, mis mõjutavad eraisikute investeerimiskäitumist. Näiteks sissetulek, vanus ja olemasolevad säästud. Antud küsitluse ning investeerimist mõjutavate tegurite põhjal saab soovitada eraisikutele kindla säästmis- ja investeerimisplaani väljatöötamist. Eraisikul oleks vaja

kindlat rahalist eesmärki ning siis antud eesmärki silmas pidades omandada selle saavutamiseks vajalikud teadmised. Tulevane investor peab ära määratlema endale säästmise põhjuse ja olulisuse. Riskivalmiduse kõrgendamiseks on vaja omandada teadmisi vähem riskantsematest investeerimisvõimalustest ning ehitada üles kindel strateegia investeerimiseks. Alustada varakult säästmist, kasutades liitintressi olemust ning pikemat ajalist perioodi, on võimalik saavutada eraisikul enda rahaline eesmärk.

Kui isikul on laenukoormused, siis soovitada võib kõigepealt nende ära tasumist, kuna laenuhood kannavad intresse. Nii vähenevad igakuised kulutused ning tekivad suuremad igakuised rahavood, mida saab ära kasutada tulevikus investeerimiseks.

KOKKUVÕTE

Käesoleva uurimistöö käigus on välja toodud tegurid ning takistused mis mõjutavad eraisikuid investeerimisel ja sellega alustamist. Samuti on kirjeldatud ka investeerimisvõimalusi, investeerimisega seonduvaid riske, riskide hajutamise võimalusi ning ka säästmist ja varasemalt uuritud investeerimiskäitumist. Antud uurimistöös on välja toodud ka eraisikute hoiakud seoses investeerimise ja säästmisega.

Küsitlusankeedi tulemuste põhjal saab öelda, et suur osa eraisikutest ei oma vajalikke teadmisi finantsinvesteeringute tegemiseks ning peavad seda ka ise üheks suurimaks takistuseks investeerimisega alustamisel. Riskivalmidus on eraisikute seas piisav, selleks et võtta vastu väiksema riskiga investeerimisotsuseid. Vabade rahaliste vahendite olemasolul kuigi, on suurem tõenäosus, et eraisik kasutab seda pigem tarbimiseks, selle asemel, et võtta vastu võimalus sissetulekuid suurendada. Seoses riskide hajutamisega, siis eraisikud ei oma teadmisi kuidas optimeerida investeerimisotsuste riske ning riskivad rohkem suurema kasumi, kuid madalama tootluse nimel. Küsimustikule vastajad eelistasid teadmiste hankimiseks pigem professionaalset investeerimisinõustamist, kui interneti või raamatuid.

Küsitluse tulemuste põhjal võib öelda, et eraisikute arvates ei ole investeerimine mitte riskantne, vaid pigem see, et puuduvad vajalikud teadmised, et olla edukas investor. Teadmiste hankimist takistab huvi puudumine ning arusaamine, et puuduvad vajalikud vahendid selleks, et alustada investeerimisega. On tõenäoline, et vajalike rahaliste vahendite puudumine on põhjustatud selle poolt, et eraisikud ei ole valmis säästma osa oma sissetulekutest investeerimiseks ning toovad esile asjaolu, et kõik sissetulekud lähevad jooksvate kulude katmiseks. Arvestatav osa oli isikuid kes ei oska öelda miks nad ei säästa ning ei oska ka välja tuua teatud küsimustele endapoolseid seisukohti.

Kui eraisikul on rohkem sääste kogutud, siis on ka suurem võimalus, et raha on paigutatud ka investeerimistoodetesse. Suurema igakuise sissetulekuga eraisikud näitasid suuremat tõenäosust investeerimistoodete omamiseks, võrreldes eraisikutega, kellel oli madalam igakuine sissetulek. Suurem sissetulek andis ka suurema võimaluse, et isik investeerib ka tulevikus finants-instrumentidesse.

Antud uuringus on leitud seda, et ka vanus mõjutab investeerimisega alustamist. Kuna investeerimine kujutab endast teatud riske siis vanemad isikud pigem hoiduvad sellest eemale ning on seetõttu riskitundlikumad. Vanemad isikud on rohkem enesekindlamad enda kogemustes ning need kes on omandanud pädevaid finantsalaseid teadmisi, on valmis investeerima ka kõrgema riskitasemega võimalustesse.

Antud tegurite mõjude vähendamiseks saab soovitada eraisikutele kindlate eesmärkide väljatöötamist ning siis vajalike teadmiste omandamist, et saavutada antud eesmärgid. Investeerimine algab säästmisega ja portfelli loomisega ning need on mõlemad olulised vahendid rahaliste eesmärkide saavutamiseks.

VIIDATUD ALLIKAD

Aktsiatehingute teenustasude võrdlustabel – Finantsinspektsioon

http://www.minuraha.ee/kasulikud-abivahendid/?popup=aktsiatehingute_vordlustabel&parent=15861 (17.05.2017)

Ameriks, J., Wranik, T., Salovey, P. (2009) - Emotional Intelligence and Investor Behavior. The Research Foundation of CFA Institute. January 2009, Vol. 2009, No. 1, 75 pages.

Batueva, V. (2010) - Erasisikute investeerimiskäitumist mõjutavad tegurid eesti väärtpaberinvestorite näitel. Tartu Ülikool.

Bodie, Z., Kane, A., Marcus, A.J. (2014) – Investments, tenth edition. McGraw-Hill Education, New York.

Daniela, T. L. (2011) - The saving and investing consumer behavior analyses on the romanian financial market. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*. 2011, Vol. 20 Issue 2, p798-804. 7p. 3 Graphs.

Das, U., Mohapatra, S. R. (2017) - Investment Decision Making: Behavioural Biases. *SCMS Journal of Indian Management*. Jan-Mar2017, Vol. 15 Issue 1, p60-74. 15p.

Deck, C., Lee, J., Reyes, J. (2014) - Investing versus gambling: experimental evidence of multi-domain risk attitudes. *Applied Economics Letters*. Jan2014, Vol. 21 Issue 1, p19-23. 5p.

EU rules on investment services - The European Commission

https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/financial-markets/securities-markets/investment-services-and-regulated-markets-markets-financial-instruments-directive-mifid_en (15.05.2017)

Fargione, J. E., Lehman, C. Polasky, S. (2011) - Entrepreneurs, Chance, and the Deterministic Concentration of Wealth. *PLoS ONE*. 2011, Vol. 6 Issue 7, p1-6. 6p.

Hoiuste kaitse - Tagatisfond

<http://www.tf.ee/hoiuste-kaitse/> (05.05.2017)

Investeerimisega seotud üldised riskid – AS SEB Pank

http://www.seb.ee/files/mifid/SEB_mifid_riskid_yldinfo.pdf (22.04.2017)

Investeerimiskonto - Eesti Väärtpaberikeskus

<https://www.e-register.ee/et/ariuhingule/heateda/investeerimiskonto-2/> (07.04.2017)

Investeeringisõpik - AS LHV Pank

<https://fp.lhv.ee/academy/investmentguide/352?locale=et> (11.04.2017)

Keskmine pension ja vanaduspension kuus, kvartal – Eesti Statistikaamet

<https://www.stat.ee/58095> (03.04.2017)

Koort, S. (2016) - EMÜ Majandus- ja sotsiaalinstituudi üliõpilaste valmisolek finantsinvesteeringuteks. Eesti Maaülikool.

Lewis, A. (2007) - Market falls spark new warning over diversification. *Fund Strategy*. 8/13/2007, p12-12. 1p.

Maginn, J. L., Tuttle, D.L., McLeavey, D.W., Pinto, J.E., (2007) - *Managing investment portfolios: a dynamic process*, Third edition. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.

Montford, W., Goldsmith, R. E. (2016) - How gender and financial self-efficacy influence investment risk taking. *International Journal of Consumer Studies*. Jan2016, Vol. 40 Issue 1, p101-106. 6p. 3 Charts.

Myers, D. (2017) - The Worst Investment Mistake and a Simple Solution. *Journal of Financial Service Professionals*. Mar2017, Vol. 71 Issue 2, p22-27. 6p.

Natarajan, K. (2008) - Factors Influencing Investment in Tax-Saving Schemes. *ICFAI Journal of Accounting Research*. Vol. 7 Issue 4, p79-95. 17p.

Praba, S. (2011) - Investors' Decision Making Process and Pattern of Investments- A Study of Individual Investors in Coimbatore. *SIES Journal of Management*. Mar2011, Vol. 7 Issue 2, p1-12. 12p. 7 Charts.

Roosaare, J. (2014) – Rikkaks saamise õpik. Tallinn.

Singh, S. (2016) - A study of post recession individual investment behavior. *CLEAR International Journal of Research in Commerce & Management*. May2016, Vol. 7 Issue 5, p49-55. 7p.

Swedroe, L. (2006) - Speculating Versus Investing. CPA Wealth Provider. Jan2006, p22-24. 3p.

S&P Global Ratings Definitions - Standard & Poor's Financial Services

https://www.standardandpoors.com/en_US/web/guest/article/-/view/sourceId/504352

(10.04.2017)

Tulumaksuseadus. Vastu võetud Riigikogus 15.12.1999. –

RT I 1999, 101, 903; RT I, 31.12.2016, 3.

Tähtajaline hoius – Finantsinspektsioon

<http://www.minuraha.ee/tahtajaline-hoius-3/> (20.04.2017)

Understanding risk – Mutual Fund Education Alliance

http://mfea.com/learn/investing_basics/content_tabbed/understanding_risk.fs (15.05.2017)

Väärtpaberikonto avamine – Eesti Väärtpaberikeskus

<https://www.e-register.ee/et/ariuhingule/heateda/vaartpaberikonto-avamine/> (07.04.2017)

Väärtpaberite teejuht. (2008). Tallinn: Eesti Päevaleht. / Toimetaja V. Zirnask.

Wookjae, H., Nobre, L. H. N., Grable, J. E., Ruiz-Menjivar, J. (2016) - What Role Does

Financial Risk Tolerance Play in Mediating Investing Behavior? *Journal of Financial Service Professionals*. Sep2016, Vol. 70 Issue 5, p42-52. 11p.

SUMMARY

FACTORS INFLUENCING INDIVIDUALS TO START INVESTING

Markus Peetris

Investing is a way to increase the income for a given individual. Investing is also an option to preserve the value of money in different securities or assets. Investors have more choice and different options nowadays to reach financial independence and to build up a passive income for retirement. In the modern society we have individuals who do not invest their savings and the aim of this Bachelor thesis is to provide an overview on the subject of what are the factors that are an obstacle to individuals to start investing. The goals are to bring out the factors that are influencing individuals from a conducted survey and to evaluate the answers that the individuals have provided.

There are different options brought out for individuals to start investing in the first chapter and provided with an overall description on investment and savings concepts. Risks associated with investing and the possible methods to reduce risks are also described. Previous research in the field on investor behavior is brought out in the second chapter, with the analysis of the results from the gathered answers from the survey.

The results from the survey show that individuals do not own the necessary knowledge for making investment decisions. Because of the lack of financial knowledge, the individuals are more risk-averse when investing. Individuals who are older in age are more risk-averse. The overall readiness of risk taking among individuals, is sufficient to provide a good probability for investment success. Although without sufficient knowledge, the individual takes greater risks than needed to be profitable.

When faced with the possibility of investing or consuming money then there is a higher probability for money consumption, if individuals have available funds. The option to increase income through investing is unpopular.

Based on the results of the survey, it can be said, that investing itself is not that risky, according to the opinions of individuals, it is the lack of information needed to make good investment decisions and the required funds to start investing. It is probable that the the lack of

necessary funds are caused by the unwillingness of the individual to save up a proportion of their income. Majority of the individuals brought up that all of their income is spent on running costs.

The more savings the individual has collected, the higher the probability of investing in a financial asset. Individuals with a higher income showed a greater chance to own financial assets than those with a lower income. A higher income also gave a higher chance that the person will invest in financial instruments in the future.

LISAD

Lisa 1. Küsitlusankeet

Lugupeetud vastaja!

Olen Tallinna Tehnikaülikooli äranduse kolmanda kursuse tudeng Markus Peetris. Palun Teie abi bakalaureusetöö materjali kogumisel. Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada Eesti eraisikute valmisolekut finantsinvesteeringuteks. Küsitlus on anonüümne. Küsitluse tulemusi kasutatakse ainult üldistuste tegemisel. Küsitluse täitmine võtab aega ligikaudu 10-15 minutit.

Palun märkige õige vastusevariant.

Hetkeolukord

Millised on Teie sissetulekute allikad?

- Pere ja/või teiste lähedaste toetus
- Käin palgalisel tööl
- Finantsinstrumentidesse investeerimisel saadud tulu (võlakirjad, aktsiad)
- Hasartmängud (pokker, spordipanustused)
- Muu...

Milliseid laenutooteid Te hetkel omate?

- Õppelaen
- Krediitkaart
- Eluasemelaen
- Kiirlaen
- Muu laen
- Ei ole võtnud ühtegi laenu

Milliseid säästmisvõimalusi kasutate/olete kasutanud?

- Hoian raha kodus
- Olen kogunud raha arvelduskontole
- Olen kasutanud tähtajalist hoiust
- Olen kasutanud kogumishoiust

- Olen kasutanud investeerimishoiust
- Muu...

Milliseid investeerimistooteid Te omate?

- Kogumispensioni (II sammas) osakuid
- Täiendava kogumispensioni (III sammas) osakuid
- Muid investeerimisfondide (v.a. pensionifond) osakuid
- Võlakirju
- Aktsiaid
- Muid investeerimistooteid
- Ei oma investeerimistooteid

Kas ja kui palju on Teil hetkel sääste?

- ...-100 eurot
- 101 - 500 eurot
- 501 - 1000 eurot
- 1001 - 2000 eurot
- 2001 - 5000 eurot
- 5000-... eurot
- Ei ole üldse sääste

Kui Teil puuduvad säästud, siis mis põhjusel?

- Ei ole võimalik säästa, sest kogu sissetulek läheb jooksvate kulude katteks
- Kuigi sissetulekud võimaldaksid säästmist, ei pea säästmist vajalikuks, sest raha väärtus aja jooksul väheneb
- Kuigi sissetulekud võimaldaksid säästmist, ma ei oska/suuda säästa
- Ei oska öelda
- Muu...

Milles näete vanaduspõlve rahastamise allikaid ehk millest soovite vanaduspõlves elatuda?

- Säästud arvelduskontol
- Riiklik vanaduspension ehk I sammas
- Täiendav kogumispension ehk II pensionisammas
- Vabatahtlik kogumispension ehk III sammas
- Aktsiad
- Võlakirjad
- Soovin võimalikult kaua töötada ehk elatuda töötasust
- Ei ole veel teadlikult mõelnud sellele
- Muu...

Teadmised

Märkige iga väite kohta kas see on „õige“, „vale“ või „ei oska öelda“ (ühe rea kohta üks vastus)

Väide	Õige	Vale	Ei oska öelda
Alustaval investoril, kes kavatseb finantsinstrumentidega turul kaubelda, ei ole vaja väärtpaberikontot			
Väärtpaberikonto on pangas olev konto, millel väärtpaberikonto omanik hoiab endale kuuluvaid väärtpabereid			
Väärtpaberikonto ja investeerimiskonto on samatähenduslikud mõisted			
Selleks, et finantsinstrumentidega investeringuid sooritada, on kohustuslik omada investeerimiskontot			
Investeerimiskonto annab eraisikust investoril tulumaksu maksmist edasi lükata			
Investor peab maksma võlakirjadelt saadud intresside pealt tulumaksu			
Investor peab maksma aktsiatest teenitud dividendide pealt tulumaksu			

Kas nõustute väitega, et kõige riskantsemad finantsinstrumendid on:

	olen täiesti nõus	olen pigem nõus	ei oska öelda	pigem ei ole nõus	ei ole üldse nõus
Aktsiad					
Võlakirjad					
Investeerimisfondid					

Hoiused					
---------	--	--	--	--	--

Kas nõustute väitega, et üldjuhul kõige suurema tootlusega finantsinstrumendid on:

	olen täiesti nõus	olen pigem nõus	ei oska öelda	pigem ei ole nõus	ei ole üldse nõus
Aktsiad					
Võlakirjad					
Investeeringufondid					
Hoiused					

Kui oluliseks peate finantsinstrumentidesse investeerimisel järgnevat nelja finantsriski?

	oluline	pigem oluline	ei oska öelda	pigem ebaoluline	ebaoluline
Ettevõtte risk					
Tururisk					
Inflatsioonirisk					
Likviidsusrisk					

Mida tähendab Teie jaoks likviidsusrisk?

.....

Milline on Teie arvates kõige väiksema riskiga portfelli?

- Portfelli, mis koosneb 67% aktsiatest ja 33% võlakirjadest
- Portfelli, mis koosneb 50% aktsiatest ja 50% võlakirjadest
- Portfelli, mis koosneb 80% aktsiatest ja 20% võlakirjadest
- Portfelli, mis koosneb 85% aktsiatest ja 15% võlakirjadest

Kas krediitiasutuses hoiustatud raha on hoiustajale tagatud?

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

Kas üksikisikul on võimalik võlakirju osta?

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

Krediidireitingu agentuurid hindavad ettevõtte maksevõimetuse tõenäosust, valige kõige väiksema riskiga võlakiri:

- B
- BB
- BBB
- A
- AA
- AAA
- C
- U, O, N

Kui hoiustaja otsustab tähtajalise hoiuse lõpetada enne tähtaja möödumist, siis...

- Hoiustaja saab kätte 50% teenitud intressidest
- Hoiustaja saab kätte 100% teenitud intressidest
- Hoiustaja jääb selle aja kohta teenitud intressidest ilma
- Ei oska öelda

Kas ja kui suures ulatuses hüvitab maksimaalselt tagatisfond investeerimisasutuse maksevõimetuse korral investorile raha?

- 10 000 euro
- 20 000 euro
- 30 000 euro
- Kogu investeeringu ulatuses
- Ei hüvitagi
- Ei oska öelda

Kuhu pigem pöörduksite info või abi saamiseks seotud investeerimisega?

- Investeerimisnõustamine
- Tuttavad/sõbrad
- Internet
- Raamatud
- Muu

Tulevik

Kas ja millistesse finantsinstrumentidesse kavatsete tulevikus investeerida?

- Aktsiatesse
- Võlakirjadesse
- Investeeringufondidesse
- Hoiustesse (tähtajaline hoius, kogumishoius)
- Ei plaani tegeleda finantsinvesteeringutega
- Muu...

Kuidas hindate enda riskitaluvust finantsinstrumentidesse investeerimisel?

- Madalaks, olen valmis 5% kaotuseks investeeringult
- Keskmiseks, kuni 10% kaotus ei ole probleem
- Kõrgeks, olen valmis kuni 20% kaotuseks investeeringult
- Olen valmis kaotama üle 20% investeeringult, hea tootluse nimel
- Ei oska öelda

Kas ja milliseid takistusi näete investeerimiseks?

- Puudub huvi
- Vähesed investeerimisalased teadmised
- Olen oma finantsseisuga rahul
- Liiga riskantne
- Eelistan omada täielikku kontrolli oma raha üle
- Puudub vaba raha
- Muu...
- Takistused puuduvad

Riskitaluvus

Kuidas kirjeldaks Teie parim sõber Teid kui riskijat?

- Tõeline hasartmängija
- Riskib ainult siis, kui on teinud põhjaliku vastava uurimistöö
- Ettevaatlik
- Vältib igasuguseid riske

Te olete telesaates, kus teil on valik järgnevate variantide vahel. Millise Te valiksite?

- 1000 eurot sularahas
- 50% võimalus võita 5000 eurot

- 25% võimalus võita 10 000 eurot
- 5% võimalus võita 100 000 eurot

Te olete just lõpetanud säästmise puhkusereisi jaoks. 3 nädalat enne reisi kaotate Te oma töökoha. Kuidas käituksite?

- Jätaksite reisile minemata
- Hoiaksite reisi ajal võimalikult palju raha kokku
- Veedaksite oma puhkuse täpselt nii nagu plaanisite
- Pikendaksite oma puhkust, sest see võib olla Teie vimane luksuslik puhkus

Kui Te saaksite ootamatult 20 000 eurot investeerimiseks, mis Te teeksite?

- Hoiustaksite raha arvelduskontole
- Investeerikssite kogu raha enim turvalistesse fondidesse
- Investeerikssite kogu raha aktsiatesse või aktsiafondidesse

Kogemuste põhjal otsustades, kui valmis Te oleks investeerima kõrgeriskiga aktsiatesse või aktsiafondidesse?

- Poleks üldse valmis
- Mõningal määral valmis
- Täiesti valmis

Kui Te mõtlete sõnale „risk“, millisele järgnevale sõnale Te enim mõtlete?

- Kaotus
- Teadmatus
- Võimalus
- Adrenaliin

Ette on antud parimad ja halvimald stsenaariumid neljast valikust investeerimisel, millist Te eelistaksite?

- 200 eurone kasum (parim stsenaarium); 0 eurone kasum/kaotus (halvim stsenaarium)
- 800 eurone kasum (parim stsenaarium); 200 eurone kaotus (halvim stsenaarium)
- 2600 eurone kasum (parim stsenaarium); 800 eurone kaotus (halvim stsenaarium)
- 4800 eurone kasum (parim stsenaarium); 2400 eurone kaotus (halvim stsenaarium)

Oletame, et sugulane jättis Teile 100 000 eurot, ning te Peate selle raha edasi investeerima ühte järgnevasse valikusse: Millise valiku Te teeksite?

- Kogumishoiusesse või investeerimisfondi
- Investeerimisfondi, mis koosneb aktsiatest ja võlakirjadest
- Aktsiaporfelli, mis koosneb 15 kõige tüüpilisematest aktsiatest

- Kulda, hõbedasse või kütusesse

Kui Te peaksite investeerima 20 000 eurot. milline neist kolmest järgnevast valikust tunduks Teile kõige ahvatlevam?

- 60% väikse riskiga investeeringud, 30% keskmise riskiga, 10% kõrge riskiga
- 30% väikse riskiga investeeringud, 40% keskmise riskiga, 30% kõrge riskiga
- 10% väikse riskiga investeeringud, 40% keskmise riskiga, 50% kõrge riskiga

Üldandmed

Sugu

- Mees
- Naine

Vanus

- ...-20
- 21-30
- 31-40
- 41-50
- 50-...

Kui suur on Teie igakuine sissetulek?

- ...-500 eurot
- 500-1000 eurot
- 1000-1500 eurot
- 1500-... eurot

Mis on Teie omandatud haridustase?

- Põhiharidus
- Keskkharidus
- Kõrgharidus

Milline on Teie elukoha tüüp?

- Üüripind
- Eramaja
- Korter
- Muu

Mis on Teie perekonnaseis?

- Vallaline
- Abielus
- Vabaabielus
- Lahutatud
- lesk

Ülalpeetavate arv

- 0
- 1
- 2
- 3
- 4+

Lisa 2. Küsimustiku esialgsed andmed

Tabel 1. Vastused küsimusele „Milliseid investeerimistooteid omate?“ (vastajad said valida mitu valikut), autori koostatud

Investeerimistoode	Vastajate arv
Kogumispensioni (II samm) osakuid	95
Täiendava kogumispensioni (III samm) osakuid	33
Muid investeerimisfondide (v.a. pensionifond) osakuid	10
Võlakirju	5
Aktsiaid	20
Muid investeerimistooteid	20
Ei oma investeerimistooteid	27

Tabel 2. Vastused küsimusele „Milliseid laenukohte Te hetkel omate?“, autori koostatud

Vastuse variant	Vastanute arv
Ei ole võtnud ühtegi laenu	51
Eluasemelaen	46
Krediitkaart	43
Muu laen	26
Õppelaen	14
Kiirlaen	4